

МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Петухова О.М., канд.екон.наук, доц.
Національний університет харчових технологій

Анотація. В статті розглянуто моделі інноваційного розвитку підприємств. На основі проведеного аналізу визначено напрямки активізації інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, моделі інноваційного розвитку, підприємства харчової промисловості.

МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Петухова О.М.

Аннотация. В статье рассмотрены модели инновационного развития предприятий. На основе проведенного анализа определены направления активизации инновационного развития предприятий пищевой промышленности Украины.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, модели инновационного развития, предприятия пищевой промышленности.

INNOVATION DEVELOPMENT MODEL OF THE FOOD INDUSTRY

Petukhova O.M.

Summary. The paper considers a model of innovation development of enterprises. Based on the analysis and the direction of activation of innovative development of food industry in Ukraine.

Key words: innovation, innovation, innovative models of development, the food industry.

I. Вступ

Світовий досвід свідчить, що стійке економічне зростання в умовах глобальної конкуренції обумовлюється наявністю інноваційної складової, в першу чергу високим рівнем впровадження у виробництво нових розробок і технологій. Сьогодні економічні умови змушують підприємства докорінно переглянути всю систему господарювання, приділяючи особливу увагу інноваційним процесам як потенційній основі майбутнього розвитку підприємства.

Проблеми економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності в сучасних умовах необхідно вирішувати з допомогою ефективних моделей інноваційного розвитку. Висока якість життя, економічна безпека, охорона довкілля, високий науково-технічний рівень розвинених країн світу досягнуті завдяки послідовному інноваційному розвитку [1, с 249-250].

Оскільки механізм реалізації науково-технічного прогресу на макрорівні забезпечується реалізацією інноваційних процесів на мікрорівні, то, як показує досвід передових країн, саме успішна інноваційна діяльність підприємств дає можливість подолати низку проблем, що стоять перед ними і забезпечити перехід до інноваційного розвитку всієї економіки в цілому [2, с.68].

II. Постановка завдання

Питання інноваційного розвитку економіки ґрунтовно висвітлені у працях відомих учених-економістів, таких як Бажал Ю.М., Гриньов А.В., Стадник М.В., Йохна М.А., Краснокутська Н.В., Крупка М.І., Онишко С.В., Федулова Л.І. та багатьох інших. Разом з тим ціла низка питань, пов'язаних з дослідженням інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні, потребують поглибленого вивчення. Метою статті є дослідження моделей інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України та визначення напрямків активізації їх інноваційної діяльності.

III. Результати

Функціонування підприємств харчової промисловості відбувається в умовах суттєвого впливу фінансово-економічної кризи. В сучасних умовах виграють ті підприємства, які забезпечують сприятливі умови для інноваційної

діяльності, пов'язаної з розробленням, впровадженням і використанням науково-технічних та технологічних нововведень. Ефективна інноваційна діяльність перетворюється на вирішальний фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості і відіграє провідну роль у досягненні вагомих позитивних змін у виробничих процесах.

У роки застійної економіки, перебудови та переходу до ринкових відносин інноваційна діяльність підприємств перестала відповідати економічним умовам. Ефективний розвиток інноваційних процесів в умовах економічного застою практично неможливий. Поодинокі новації виникали спонтанно, не створюючи суттєвих зрушень у загальній економічній ситуації. Як правило, така інноваційна діяльність не носила масового характеру.

В умовах економічного розвитку інноваційній діяльності приділяється значно більше уваги. Підприємства починають розуміти, що новаторство є одним із найперспективніших шляхів досягнення перемоги у конкурентній боротьбі, завоюванні нових ринків збуту продукції та закріпленні на вже освоєних. Інноваційна політика на цьому етапі характеризується якісно новими підходами суб'єктів господарювання до розроблення та впровадження нововведень з врахуванням переходу на ринкові відносини, вступом України до СОТ та розвитком процесів глобалізації.

Зовсім інші перспективи розвитку інновацій в умовах фінансово-економічної кризи. Світові економічні негаразди створюють передумови для посиленої уваги до розвитку інноваційних процесів, оскільки володіння передовими технологіями є ключовим, найбільш значимим чинником конкурентоспроможності підприємства. Технологічність та сприйнятливість до впровадження інновацій виступають головними напрямками конкурентної боротьби, активно впливають на стратегію підприємств, дозволяючи їм успішно протидіяти негативним факторам фінансово-економічної кризи.

Характерною рисою сучасного етапу функціонування підприємств харчової промисловості є розроблення принципово нових моделей розвитку підприємств, що ґрунтуються на гармонійному поєднанні поточної виробничої

діяльності з потенційними можливостями майбутнього економічного розвитку на базі використання прогресивної техніки і технологій, впровадженні новітніх систем управління підприємством, комплексному підході до розроблення та впровадження нововведень, забезпечення прогресивних інноваційних змін та переорієнтації на інноваційний тип розвитку.

Інноваційний тип розвитку визначається перенесенням акцентів на використання принципово нових прогресивних технологій, випуск високотехнологічної продукції, розробку прогресивних організаційних і управлінських рішень в інноваційній діяльності. [3, с.25].

Основу інноваційного розвитку складає науково-інноваційний процес, який включає: фундаментальні та прикладні дослідження, дослідно-конструкторські, проектні та технологічні розробки; випробування та промислове освоєння інновацій. [3, с.28].

Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості повинна здійснюватись з огляду на певну перспективу, маючи в основі формування системи довгострокових цілей і обґрунтування вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Формування інноваційної моделі розвитку підприємства ґрунтується на пошуку та оцінці альтернативних варіантів інноваційних рішень, що найбільш повно відповідають іміджу підприємства та задачам його розвитку. При цьому інноваційна діяльність є динамічною системою, яка потребує періодичного коригування з урахуванням можливих змін зовнішніх умов і нових можливостей росту підприємства. До особливостей інноваційної діяльності слід віднести необхідність узгодження інноваційної стратегії підприємства із загальною стратегією його економічного розвитку; внутрішню збалансованість окремих стратегічних цілей і напрямів інноваційної діяльності та послідовності їх виконання; адекватне реагування на зміни зовнішнього середовища, економічного розвитку та інвестиційного клімату країни, а також кон'юнктури ринку; врахуванням існуючого ресурсного потенціалу: фінансового, трудового, технологічного, сировинного тощо. Крім того важливим моментом досягнення

результативності інноваційної діяльності є виявлення та дослідження основних інноваційних ризиків, пошук можливостей їх зниження, нейтралізації чи уникнення.

Результативність інноваційної діяльності підприємства визначається перш за все на основі оцінки економічної ефективності реалізації нововведень. Разом з цим слід враховувати й позаекономічні результати, досягнуті в процесі реалізації інноваційної діяльності, зокрема зростання іміджу підприємства, покращення умов праці робітників, покращення забезпечення населення продуктами харчування тощо. Таким чином, ефективна інноваційна діяльність є підґрунтям майбутнього розвитку підприємства.

Для ефективної інноваційної діяльності велике значення має вибір її моделі. У підприємств харчової промисловості існує можливість використання декількох типів інноваційного розвитку, що зумовлюється специфікою різних моделей, особливостями галузі, неоднорідністю науково-технічного потенціалу підприємств, їх територіальним розташуванням та географією збуту продукції, характером реагування на потреби і умови суспільного розвитку та залежить від конкретних проблем, що стоять перед підприємствами. Тому одним із найголовніших пріоритетів економічного розвитку підприємств харчової промисловості України нині є розроблення моделі інноваційного розвитку, адекватної сучасному стану зовнішнього середовища.

Можливі моделі інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості та їх характеристика узагальнено відображена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика основних моделей інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості

№ пп	Модель	Характеристика	Мета	Результат
1	Державної підтримки	Виконання держзамовлень за рахунок коштів державного бюджету	Вирівнювання науково-технічного потенціалу України і розвинених країн світу; забезпечення продовольчої	Забезпечення населення продуктами харчування; розроблення і виробництво конкурентноздатної

			безпеки держави	продукції для задоволення внутрішніх потреб та виходу на світовий ринок
2	Локального інноваційного середовища	Концентрація наукового, виробничого та фінансового потенціалу, об'єднаних єдиним процесом інноваційного розвитку підприємства	Розроблення нових продуктів, техніки, технологій	Стратегічні випереджаючі інновації з метою одержання вирішальних конкурентних переваг на ринку в перспективі
3	Внутрігалузеві кластери	Поєднання галузевої науки, досліджень, розробки і виробництва у єдиний інноваційний ланцюг	Концентрація матеріально-технічних і фінансових ресурсів на вирішенні проблем розвитку харчової промисловості	Вивчення конкурентних переваг; розроблення і трансфер нових технологій та продуктів
4	Розвиток міжгалузевих науково-технічних комплексів	Створення інноваційної системи за умови інтеграції всіх характерних чинників впливу на виробничу діяльність. Тісна взаємодія підприємства з науковими установами, вузами, іншими підприємствами та організаціями	Підвищення якості науково-технічного потенціалу при мінімальних витратах ресурсів; трансфер технологій; ефективність науково-технічного потенціалу за умови задіяння міжгалузевих відносин	Реакція на зміни у зовнішньому середовищі та нові перетворення, здійснювані конкурентами; дифузія інновацій, розвиток взаємозв'язків та співпраці з машинобудівним сектором та АПК
5	Світове співробітництво	Міжнародне науково-технічне співробітництво	Підвищення якості вітчизняного наукового потенціалу; впровадження передових світових досягнень; допомога материнських компаній	Широкий обмін науковими результатами і технологіями; використання передового світового досвіду
6	Змішана модель	Узгоджене поєднання елементів попередніх моделей	Задоволення різнобічних інноваційних інтересів підприємств	Гармонійний інноваційний розвиток підприємства

У контексті розширення світового співробітництва особливу увагу слід приділити науково-технічній співпраці підприємств у межах країн СНД, яка дозволяє використовувати переваги тісних науково-технічних зв'язків, що історично склались в минулому. Вагомим результатом такої співпраці можуть бути спільні програми інноваційного розвитку та комерційні замовлення.

Слід зазначити, що жодна із перших п'яти запропонованих моделей не реалізується у так званому «чистому» вигляді, оскільки на практиці інноваційна діяльність будь-якого підприємства харчової промисловості базується на прагненні досягнути максимально оптимального поєднання різних елементів розглянутих моделей. Крім того, будь-яке підприємство намагається диверсифікувати джерела фінансування інноваційної діяльності з метою зниження рівня ризику. Таким чином можна стверджувати, що найбільш поширеним варіантом є змішана модель інноваційного розвитку підприємств. Водночас кожне підприємство визначає для себе провідну модель, орієнтуючись переважно на її основні можливості.

Вихідними принципами обрання певної моделі інноваційного розвитку мають бути: чітка цільова орієнтація підприємства на швидке й ефективно впровадження сучасних науково-технічних досягнень; множинність джерел фінансування; можливість охоплення максимально широкого кола технічних і технологічних новацій та можливостей їх практичного використання; адаптивність і гнучкість, що обумовлюють швидку адаптацію до динамічних змін умов зовнішнього середовища з метою підтримки максимально ефективної діяльності у майбутньому.

Обрання певної моделі інноваційного розвитку залежить від стратегічних цілей розвитку підприємства, його розміру, продукції, що виробляється, та багатьох інших чинників.

Розвиток виробничих сил супроводжується поширенням взаємної технологічної залежності підприємств і галузей, ускладненням міжгалузевих зв'язків, об'єднанням виробництв у галузеві і територіальні структури.

Серед усього різноманіття розглянутих форм інновацій, у харчовій промисловості варто виділити у якості провідних форм забезпечення результативної інноваційної діяльності формування на рівні галузі інноваційних структур у вигляді кластерів, які б поєднали дослідження, розробку і виробництво у єдиний інноваційний ланцюг на мезорівні. Створення і забезпечення функціонування таких спеціалізованих комплексів можна розглядати як найбільш оптимальну форму поєднання науки з промисловим виробництвом, оскільки при цьому враховуються галузеві особливості та створюється можливість відслідковування прогресивних зрушень у світовій та вітчизняній практиці саме даної галузі. Ефективна діяльність таких внутрішньогалузевих кластерів дозволить зорієнтувати інноваційні процеси на створення нових продуктів і технологій, додаткових робочих місць, розроблення та впровадження енергозберігаючих технологій, покращення екологічних параметрів виробництва тощо. Крім того такі інноваційні структури отримають змогу залучати вітчизняні та іноземні інвестиції на кращих умовах.

Через галузеві інноваційні структури окремі підприємства поступово інтегруються шляхом спеціалізації виробництва на певних видах продукції, встановлення стабільних економічних зв'язків, посилення гнучкості виробництва, обміну науково-технічними досягненнями та інформацією. Таким чином підприємства харчової промисловості розвиваються, самовдосконалюються та здобувають більш високий рівень інноваційної активності, отримуючи можливість більш ефективного використання основних факторів виробництва, до яких відносяться робоча сила, капітал та інформація. В результаті створюються додаткові можливості для прискореного розвитку економіки підприємств.

IV. Висновки

Інноваційні процеси, що відбуваються у харчовій промисловості України, обумовлюються загальним станом економіки України та специфікою галузі. Будучи основою гарантування продовольчої безпеки держави, підприємства

харчової промисловості задовольняють потреби населення в продуктах харчування, орієнтуються на запити споживачів і найбільш швидко адаптуються до умов мінливого зовнішнього середовища.

Вибір моделі інноваційного розвитку залежить від багатьох параметрів діяльності підприємства. Разом з тим основні цілі є загальними для всіх типів моделей: формування умов, сприятливих для розвитку інноваційної діяльності; забезпечення реальних джерел її фінансування; селекція і підтримка перспективних науково-технічних проєктів; створення умов для ефективного обміну інформацією; успішна комерціалізація науково-технічних розробок і дифузія нововведень; якісно нові підходи до розв'язання проблем енергозбереження і т. ін.

Виважений обґрунтований вибір та успішна реалізація найбільш прийнятної із запропонованих моделей інноваційного розвитку дозволить подолати економічні проблеми підприємств галузі, підвищити якість продуктів харчування, їх конкурентоспроможність, забезпечити стабільне постачання населення вітчизняними продуктами харчування; задовольнити потреби населення в повноцінних продуктах харчування а також у продуктах спеціального призначення, збагачених вітамінами і біологічно активними речовинами; розширити асортимент виробів лікувально-дієтичного і профілактичного призначення; підвищити комплексність використання сировини тощо.

Література

1. Стовпа Т.А. механізм управління інноваційним розвитком підприємства легкої промисловості /Т.А.Стовпа// Таврійський науковий вісник. – 2006. – вип.. 46. – С. 249 –259.

2. Федулова Л.І. Методологічні підходи до оцінки технологічного рівня промислового виробництва /Л.І.Федулова// Наука та інновації. – 2008. – Т 4. № 4. С.65-84.

3. Гриньов А.В Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. /Гриньов Андрій Валентинович. Монографія/ – Х.: «ІНЖЕК», 2003. – 308 с.